

Araştırma Makalesi/Research Article

Çin'in Yumuşak Güç Politikaları ve Türkiye'deki Etkileri

Semih AYNA*

Öz: Bu çalışma, Çin Halk Cumhuriyeti'nin küresel etkisinin artmasıyla birlikte uyguladığı yumuşak güç stratejilerini Türkiye örneği üzerinden incelemektedir. Joseph Nye'in geliştirdiği yumuşak güç kavramı Batılı değerlerle ilişkilendirilse de merkezîyetçi ve ideolojik yapısıyla öne çıkan Çin gibi aktörlerin stratejilerini açıklamada yetersiz kalmaktadır. Bu bağlamda, çalışma Çin'in yumuşak gücü nasıl tanımladığına ve Türkiye'de bu gücü hangi araçlarla uyguladığına odaklanmaktadır.

Araştırma sürecinde literatür taraması, medya analizi ve kamuoyu araştırmalarına dayalı veriler kullanılmıştır. Bulgular Çin'in kamu diplomasisinin sadece kültürel tanıtım ya da imaj oluşturmaya sınırlı kalmadığını, medya sponsorlukları, akademik burslar ve siyasi duyarlılıkları bastırma yönünde daha karmaşık stratejiler içerdiğini ortaya koymaktadır. Türkiye özelinde Çin'in önceliği kamuoyunu ikna etmekten çok muhalif sesleri bastırmak ve siyasi eleştiriyi yumuşatmak olarak öne çıkmaktadır.

Çalışma Çin'in Türkiye'deki kamu diplomasisi faaliyetlerini çeşitli kanallar aracılığıyla sürdürdüğünü göstermektedir. Bu kanalların başında Konfüçyüs Enstitüleri, medya sponsorlukları, akademik iş birlikleri ve ekonomik yatırımlar gelmektedir. Bu araçlar Çin'in Türkiye'deki kültürel ve ekonomik nüfuzunu artırma, kendi politik anlatısını yayma ve olumsuz algıları yönetme amacına hizmet etmektedir. Ancak, kamuoyu araştırmalarının bulguları, Türkiye toplumunun Çin'e yönelik algısının genel olarak olumsuz olduğunu ortaya koymaktadır. Bu olumsuz algıya rağmen Çin'in Türkiye'deki

* Hacı Bayram Veli Üniversitesi, e-posta: aynasemih1@gmail.com, ORCID: 0009-0001-0977-0648

Önerilen Atıf: AYNA, S. (2026). Çin'in Yumuşak Güç Politikaları ve Türkiye'deki Etkileri, *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 9 (16), 26 – 51.

görünürlüğünü sürdürdüğü ve belirli alanlarda etkili olmaya devam ettiği gözlemlenmektedir. Bu durum, Çin'in stratejisinin doğrudan halkın beğenisini kazanmaktan ziyade, belirli kritik kesimler üzerinde etki yaratmaya odaklandığını düşündürmektedir.

Çalışma Çin'in yumuşak güç uygulamasının Batılı paradigmaların ötesine geçtiğini iddia etmektedir. Batı merkezli yumuşak güç anlayışı askeri veya ekonomik gücün bir alternatifi olarak konumlanırken, Çin bağlamında bu durum farklılaşmaktadır. Dolayısıyla, Batılı tanımla Çin'in yumuşak gücü olarak adlandırılan olgu, aslında Çin tipi gücün kendisidir. Bu güç Batı'nın geliştirdiği konseptten daha kapsamlı ve katmanlı stratejileri barındırmaktadır. Bu durum uluslararası ilişkilerde yumuşak güç kavramına ilişkin mevcut anlayışı genişletmekte ve Çin gibi yükselen güçlerin stratejilerini kapsamlı bir şekilde analiz etme olanağı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Çin, yumuşak güç, kamu diplomasisi, Türkiye-Çin ilişkileri, dış politika analizi.

Abstract: This study examines the soft power strategies implemented by the People's Republic of China in the context of its growing global influence, using Türkiye as a case study. Although the concept of soft power, developed by Joseph Nye, is often associated with Western values, it falls short of explaining the strategies of actors like China, which possess a centralized, ideologically driven political structure. Accordingly, the study focuses on how China defines soft power and the tools it uses to implement it in Türkiye.

The research relies on literature review, media analysis, and data from public opinion surveys. The findings reveal that China's public diplomacy is not limited to cultural promotion or image-building efforts. Instead, it includes more complex strategies such as media sponsorships, academic scholarships, and efforts to suppress political sensitivities. In the Turkish context,

China's main objective appears to be not to convince the public, but to silence dissent and dampen political criticism. The study shows that China conducts its public diplomacy in Türkiye through various channels, most notably Confucius Institutes, media partnerships, academic collaborations, and economic investments. These tools enhance China's cultural and economic influence in Türkiye, disseminate its political narratives, and address negative perceptions. However, public opinion surveys indicate that perceptions of China among Turkish society are generally negative. Despite this, China

maintains its visibility and continues to be effective in specific areas. This suggests that China's strategy is aimed not at appealing to the broader public but at influencing critical segments.

The study argues that China's approach to soft power transcends Western paradigms. While the Western notion of soft power is positioned as an alternative to military or economic power, in China's case, what is often called "soft power" is, in fact, a China-style power —deeply rooted in its own historical, cultural, and ideological traditions. This form of power incorporates far more comprehensive and multilayered strategies than the Western concept, offering a broader perspective on soft power in international relations and allowing for a deeper analysis of emerging powers like China.

Keywords: China, soft power, public diplomacy, Türkiye-China relations, foreign policy analysis.

Giriş

Fransız Devrimi'nin etkilerinin yoğun biçimde tartışıldığı bir dönemde İngiltere Başbakanı Benjamin Disraeli Almanya'nın birleşmesini “Fransız Devrimi’nden daha büyük bir tarihsel olay” şeklinde tanımlayacaktı. Ona göre bu birleşme neticesinde “güç dengesi tümünden yıkılmıştı”. (Kissinger, 2014, s. 90) Zaman Disraeli’yi haklı çıkardı. Biz de eski İngiliz başbakanından ilhamla şunu söyleyebiliriz: 11 Eylül 2001’deki terör saldırıları tüm dünyanın güvenlik odaklı bir gündeme yönelmesine neden olmuşken, asıl tarihsel kırılma tam üç ay sonra, 11 Aralık 2001’de Çin’in Dünya Ticaret Örgütü’ne üye olmasıyla yaşanmıştır. Bu gelişme Çin’in küresel sisteme ekonomik entegrasyonunu sağlamanın ötesinde uluslararası siyasetteki rolünü kültürel ve diplomatik düzeyde de dönüştüren uzun soluklu bir sürecin başlangıcı olmuştur. Denilebilir ki çağımızın esas olayı Çin’in yükselmesidir. Daha doğru bir tabirle, yeniden yükselmesidir.

Çin Halk Cumhuriyeti, 21. yüzyılda küresel güç dengelerini dönüştüren aktörlerden biri olarak öne çıkmaktadır. Çin’in küresel kamu diplomasisi stratejileri pozitif bir imaj üretmenin yanı sıra dış politika hedefleriyle uyumlu bir görünürlük ve etki alanı kurmayı da amaçlamaktadır. Bu durum Çin’in uluslararası ilişkiler anlayışıyla birlikte hedef ülkelerin iç kamuoylarında da dikkat çekici dönüşümlere neden olmaktadır.

Bu çalışma Çin’in yumuşak güç stratejilerini Türkiye örneği üzerinden incelemeyi amaçlamaktadır. Araştırma süreci nitel bir yaklaşımla

yürütülmüş; literatür taraması, medya içeriklerinin analizi ve kamuoyu araştırmalarına dayalı ikincil verilerin değerlendirilmesi yöntemi benimsenmiştir. Çin'in Türkiye'de yürüttüğü kamu diplomasisi faaliyetleri; medya sponsorluğu, Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla gerçekleştirilen akademik iş birlikleri ve ekonomik girişimler gibi çeşitli kanallar üzerinden ele alınmıştır.

Çalışma şu sorulara yanıt aramaktadır: Çin'in yumuşak güç stratejisi tarihsel ve kurumsal düzeyde nasıl şekillenmektedir? Türkiye özelinde bu strateji hangi araçlarla hayata geçirilmektedir? Türkiye kamuoyunda Çin'e yönelik algı nasıl oluşmakta ve bu algı Çin'in kamu diplomasisi hedefleriyle ne ölçüde örtüşmektedir? Bu sorular üzerinden yapılan analiz hem kavramsal düzeyde yumuşak gücün sınırlarını sorgulamakta hem Çin'in Türkiye'deki etki kapasitesini somut verilerle ortaya koymayı hedeflemektedir.

Bu bağlamda Türkiye kamuoyunda Çin'e yönelik algı Çin'in yürüttüğü yumuşak güç stratejilerinin etkisini anlamak açısından önemli bir gösterge sunmaktadır. Türkiye Raporu'nun Ağustos 2020 tarihli araştırmasına göre katılımcıların %61,3'ü Çin'e “çok olumsuz” veya “olumsuz” bakmaktadır. Aynı çalışmada Çin'e yönelik bakışın nasıl olması gerektiğine dair soruya %28,7 “ortak” cevabını verirken; %24,2'si “düşman”, %34,6'sı ise “rakip” yanıtını tercih etmiştir. (Toplumun Çin'e Bakış Açısı, 2020)

Kadir Has Üniversitesi'nin 2022 tarihli Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması raporuna göre; katılımcıların yalnızca %22'si Çin'i Türkiye'nin dostu olarak görmektedir. Bununla birlikte Türk dış politikasında iş birliği yapılması gereken ülkeler arasında Çin'in sahip olduğu yüzdelere, yıldan yıla değişmekle beraber, uzun vadede artış trendindedir. 2013'te oran %4,2 iken, 2019'da ilk kez %10 bandını aşmıştır. (%10,4) 2021'de %23'ü bulmakla beraber, 2022'de %18,1 oranına gerilemiştir. (Türk Dış Politikası Kamuoyu Algıları Araştırması, 2022)

Kavramsal Çerçeve

Makale boyunca Çin'in dış politika stratejileri Joseph Nye tarafından geliştirilen yumuşak güç kavramı çerçevesinde değerlendirilecektir. Sosyal bilimlerde, özel olarak uluslararası ilişkiler disiplinde, sıklıkla tartışılan kavramların başında “güç” gelmektedir. Geleneksel olarak realist ekol tarafından yapılan tanım, yani “devletlerin, başkalarının aksi takdirde

yapmayacakları şeyleri yapmalarını sağlamak için maddi kaynakları kullanma yeteneği”, merkeze alınsa da farklı teorilerin farklı güç tanımları bulunur.

Güç kavramı uygulama alanlarına bağlı olarak iki çeşitte sınıflandırılır: Sert güç ve yumuşak güç. Sert güç, diğer aktörleri normal şartlar altında yapmak istemedikleri şeyleri yapmaya zorlama kapasitesidir. Sert güç stratejileri ulusal çıkarları korumak için askeri müdahale, zorlayıcı diplomasi ve ekonomik yaptırımlara odaklanır. (Wilson, 2008, s. 114)

Sert güce karşın yumuşak güç cezbetme yoluyla benzer bir etki yaratmayı hedefler. Nye bu ayrımı şu şekilde ifade eder: "Yumuşak güç, tehdit ya da maddi ödül vermeden, başkalarını sizin istediklerinizi istemeye ikna etme gücüdür". (Nye, 2004, s. 5) Sert güç “itme” stratejilerine dayanırken, yumuşak güç “çekme” stratejilerinin bir ürünüdür. Sert güç komuta gücü ile ilişkilendirilirken yumuşak güç ikna etme kabiliyetiyle öne çıkar. "Zorlayıcı güçten ödüllendirici güce, gündem belirleyici etkiye ve nihayetinde çekiciliğe kadar uzanan bir spektrum" olarak tanımlanan güç kavramının altında yer alan yumuşak güç; değerlerin, kurumların, kültürel cazibenin etkisiyle davranışları değiştiren bir tür olarak tanımlanır. (Nye, 2004, s. 7)

Yumuşak gücün etkisi her bağlamda eşit değildir. Hedef toplumun alıcı kapasitesi ve sosyo- kültürel altyapısı yumuşak gücün başarısını doğrudan etkiler. Kültürel benzerlikler ve ortak değerlere sahip olan toplumlarda yumuşak gücün etkisi daha yüksek olur.

Çin Dış Politikası: Kurumlar, Hedefler ve Değerler

Çin’in dış politikası Konfüçyüsçü düşünce sistemi ve üç bin yıllık kesintisiz kültürün taşıdığı anlayışla şekillenir. Tarihi olarak kendini merkeze alan bu düşünce Çin’in çevresindeki devletlerle hiyerarşik ilişkiler kurmasını sağlamıştır. Tarihsel arka plan günümüzde Çin’in uluslararası sistemde kendini yeniden merkezi bir aktör olarak konumlandırma çabasının da zeminini oluşturur.

Çin’in dış politika hedefleri üç ana eksen etrafında şekillenir. Birinci eksen Çin’in egemenliğinin ve toprak bütünlüğünün korunmasıdır. İkinci amaç Çin’in ekonomik ve teknolojik gücünü kullanarak uluslararası sistemde daha etkin bir rol almasıdır. Son amaçsa komşu ülkelerle iyi ilişkiler kurarak bölgesel ve küresel anlamda Çin’e fayda sağlayan istikrarı korumaktır. (Temiz, 2019)

Kadir Temiz'e göre Çin dış politikası üç temel kaynaktan beslenmektedir. Bunlar; ideolojik, ekonomik ve kurumsal kaynaklardır. Çin'in küresel sisteme yaklaşımı revizyonist değil reformisttir. Mevcut uluslararası düzeni bütünüyle yıkmak yerine bu düzen içinde daha fazla söz hakkı elde etmeyi hedeflemektedir. BRICS, Şanghay İş birliği Örgütü ve Asya Altyapı Yatırım Bankası gibi alternatif yapıların oluşturulması bu amaca yöneliktir. (Temiz, 2019)

Çin dış politikasının şekillenmesinde merkezi ve hiyerarşik bir yapı vardır. Ancak bu yapı içinde farklı aktörlerin rolü zamanla artmış ve çeşitlenmiştir. Dış politikanın nihai belirleyicisi Çin Komünist Partisi'dir. Merkez Dış İlişkiler Komisyonu parti içinde dış politika koordinasyonunu sağlayan en üst düzey organdır. Komisyona Genel Sekreter (günümüzde Xi Jinping) başkanlık eder. Çin ordusu da dış politikanın yapım sürecinde aktif bir rol üstlenir.

Çin dış politikasında 2010'lardan itibaren Çin Komünist Partisi (ÇKP), ordu ve bürokrasinin yanında şirketler, üniversiteler ve think-tank kuruluşları da etkili olmaya başlamıştır. 2013'te başlatılan Kuşak ve Yol Girişimi (KYG) ile ilk kez küresel hedefler ortaya koyan Çin'in dış politikasında diğer ülkelere göre farklılık gösteren bazı hususlar vardır. Örneğin, Çin Dışişleri Bakanlığı politika belirlemez, sadece uygulamayla ve sonuçları analiz edip yetkilileri bilgilendirmeye görevlidir. (Temiz, 2019)

Kurumsal farklılığın yanında Çin'i dış politika yapım sürecinde diğer ülkelerden ayıran bir kavramın da bilinmesi gerekir. Bu kavram *guanxi*'dir. Çin'e özgü bir kavram olan *guanxi*'nin diğer toplumlarda muadili yoktur. Kelime "kişisel ilişkilerin yasalar ve yazılı anlaşmalardan daha önemli olduğu, iyilik alışverişine dayalı bir Çin sosyal kavramı" şeklinde tanımlanır. Çin toplumunun bütün alanlarında yürütülen işler *guanxi* merkezinde gelişir. Tek bir türü bulunmayan *guanxi* inşa etmesi zaman alan bir ilişki modelidir. (Singh, 2019)

Guanxi, üçüncü bir taraf aracılığıyla bağlantıyı dışlayarak, iki veya daha fazla kişi arasındaki doğrudan belirli bağların varlığı olarak tanımlanır. (Tsui, Farh, & Xin, 2000) Kavram özel bağların varlığı nedeniyle özel bir ilişkiye atıfta bulunur. Zaman içinde Konfüçyüsçü geleneğin içinde şekillenerek Çin toplumunun ilişki kurma biçimine evrilmiştir. "Konfüçyüsçülüğün yoğun etkisi altında olan Çinliler kendilerini genellikle çevreleyen toplumsal bağlamla birbirine bağımlı olarak görürler (...) ve

insanları kategorilere ayırma ve onlara göre davranma yönünde güçlü bir eğilimleri vardır.” (Tsui, vd., 2000)

Bu ilişki modeli Çin dış politikasının hem kurumsal işleyişinde hem devletler arası ilişkilerde önemli bir yer tutar. Guanxi'nin dış politika bağlamındaki yansımaları Çin'in diğer devletlerle kurduğu ilişkilerdeki biçimsel olmayan, kişisel bağlantılara ve güven inşasına dayalı yaklaşımlarda kendini gösterir. Bilhassa illiberal, demokrasi ve hesap verebilirlik yönünden zayıf ülkelerle kurulan ikili ilişkilerde bu tür gayri resmî diplomatik kanalların aktif olarak kullanıldığı görülmektedir.

Çin dış politikasının hedefleri ve kurumsal yapısı klasik güç politikası çerçevesiyle açıklanamayacak kadar karmaşık ve çok katmanlıdır. Konfüçyüsçü gelenekten kaynaklanan normatif değerler, guanxi merkezli ilişki biçimleri ve ÇKP'nin merkezî karar alma yapısı Çin'in küresel düzeydeki politikalarını özgün kılmaktadır. Bundan dolayı Çin'in yükselişine dair analizlerde ilgili unsurların hep birlikte göz önünde bulundurulması gerekir.

Çin'in Yumuşak Güç Unsurları

Çin'in son yirmi yıldaki küresel yükselişini ekonomik şahlanması ve güçlenen askeri kapasitesiyle açıklamak eksik kalacaktır. Çin'in yükselişi, aynı zamanda, dünyaya sunduğu kültürel, akademik, medyatik ve ekonomik cazibe unsurlarıyla da açıklanmalıdır. Hatta Çin'in yumuşak güç unsurlarını sert güç unsurlarına önceleyen bir politika takip ettiği söylenebilir. Bu yönüyle Çin yumuşak gücü dış politikasının merkezine yerleştirmiş, gerekli yerlerde zor kullanmaktan da çekinmemiş ve 21. yüzyıl diplomasi anlayışına kendine has bir boyut kazandırmıştır.

Çin'in "başkalarını cezbederek onları istediği 7sonuçlara yönlendirme yeteneği" oldukça gelişmiştir. (Kurlantzick, 2007, s. 5) Yumuşak güç tanımı Çin tarafından genişletilmiş ve yumuşak gücün kapsamına yatırım, ticaret ve kalkınma yardımları gibi maddi unsurlar da dahil edilmiştir. (Lai & Lu, 2012, s. 86)

Çin'in yumuşak güç stratejisi dört ana unsurun (kültürel diplomasi, akademik iş birlikleri, medya ve ekonomik etkileşim) bütünleşik olarak kurgulandığı çok katmanlı bir diplomatik inisiyatif olarak değerlendirilebilir. Her bir unsur Çin'in uluslararası sistemdeki algısını dönüştürme ve cazibe yaratma kapasitesine katkı sağlar. Bu unsurların toplam etkisi Çin'in şişkin

bölgesel bir güç olmanın ötesinde küresel düzeyde bir normatif aktör haline dönüşmesinde belirleyici rol oynamaktadır.

Kültürel Diplomasi

Kültürel diplomasi Çin'in yumuşak güç unsurlarının başında gelir. Joshua Kurlantzick'e göre Çin "aslanın çekiciliği"ni kullanmaktadır. Yani yalnızca sevimli bir imaj çizmekle kalmaz, aynı zamanda potansiyel olarak yönlendirici ve etkileyici bir güç olarak da davranır. (Kurlantzick, 2007, s. 6)

Konfüçyüs Enstitüleri bu alandaki temel taşıyıcı kurumlar olarak dikkat çeker. 2004 yılında başlatılan bu girişimle birlikte dünya genelinde yüzlerce enstitü kurulmuş ve Çin kültürünün tanıtımı küresel düzeyde kurumsallaştırılmıştır. (Lai & Lu, 2012, s. 87) Enstitüler Çin dilinin öğretilmesinin yanında Çin tarihi, mutfağı, sanatı ve değer sistemini de yaymayı amaçlamaktadır. Hedef ülkedeki üniversitelerle yapılan anlaşmalar neticesinde açılan bu enstitülerin sayısı 2022 yılında 500'ün üzerine çıkmıştır. (Özdemir, 2022, s. 85)

Kültür Devrimi sürecinde "feodal geçmişin" simgesi olarak eleştirilen Konfüçyüs figürü 21. yüzyılda Çin'in uluslararası kamuoyuna sunduğu kültürel kimliğin merkezine yerleştirilmiştir. Bu değişim sembolik olmanın ötesinde anlamlar taşır. Devlet destekli kültürel diplomasi stratejilerinin kurumsal ayağı Konfüçyüs Enstitüleri aracılığıyla hayata geçirilmiştir. Çin geleneksel figürlerini yeniden inşa ederek kendine has bir modernlik anlayışı ile doğrudan ilişkili hale getirmektedir. (Dirlik, 2011, s. 97-103) Konfüçyüs ismi, sıradan bir düşünürü değil, modern Çin'in düzen ve istikrar arayışına meşruiyet sağlayan kültürel bir kodu temsil etmektedir. (Sertdemir, 2022)

Çin'in Konfüçyüs'ü yeniden tanımlaması İngiliz tarihçi Eric Hobsbawm'ın ortaya attığı "geleneğin icadı" kavramıyla örtüşmektedir. "İcad edilmiş gelenekler, mümkün olduğunca grup birlikteliğinin oluşması ve meşrulaştırılması için tarihe başvurulur." diyen Hobsbawm (Hobsbawm & Ranger, 2006) adeta Konfüçyüs imgesinin modern Çin üzerindeki kurucu etkisine işaret etmektedir. Kendini tanımlarken Konfüçyüs'e güçlü atıflar yapan modern Çinli kimliği bu sayede hem geleneksel Çin'le bağlantı kurmakta ve kültürünün asırlardır süreksiz bir biçimde devam ettiği propagandasını yapabilmekte hem dış dünyaya bu bilgiyi satarak hayranlık uyandırabilmektedir.

Konfüçyüsçü düşüncenin temel ilkelerinden birkaç tanesine kısaca temas etmek yeniden tanımlanan bu düşüncenin Çin devleti tarafından neden kullanıldığını anlamaya yardımcı olacaktır.

Konfüçyüsçü düşüncenin temel kavramlarından olan xiao (孝) teriminin filolojik ve tarihi olarak izini süren Keith N. Knapp kavramın erken Çin düşüncesindeki anlam değişimini ve bilhassa Konfüçyüsçü (ru 儒) düşünürler tarafından nasıl yeniden tanımlandığını ayrıntılı biçimde analiz eder. Xiao'nun Batı dillerinde genellikle “filial piety” (evlat bağlılığı) şeklinde çevrilmesi kavramın tarihi ve bağlamsal çeşitliliğini yansıtmaktan uzaktır. Knapp'a göre xiao'nun esas içeriği zamanla değişmiş ve bu değişim Çin'in toplumsal yapısındaki dönüşümlerle yakından ilişkili olmuştur. (Knapp, 1995) İlknur Sertdemir kavramın Türkçeye “sıradüzen” olarak çevrilmesini önermektedir. (Sertdemir, 2024)

Konfüçyüs'ün ismiyle anılan metinlerden birisinin adı da Xiaojing yani Atalara Saygı Klasığı'dır. (Sertdemir, 2024) Konfüçyüs'ün 2/7. Pasajında “Köpek ve at da beslenebilir. Eğer saygı yoksa bunun ne farkı kalır?” sözleri ebeveyne bakmanın yetersiz kaldığını ve asıl önemli olanın saygı (jing 敬) olduğunu ifade eder. (Knapp, 1995)

ÇHC'nin yeniden yorumladığı Konfüçyüsçü düşüncede xiao kavramı kişinin toplumsal varlığını sürdürebilmesi için temel bir koşuldur. “Sıradüzenin ölçütleriyle değer biçilen “birey” aile konumuna göre toplumdaki yerini alır.” (Sertdemir, 2022) Bu model aile içi ilişkilerin yanı sıra devletin yurttaşla kurduğu hiyerarşik ilişkinin de temelini oluşturur. (Knapp, 1995) “Ana babaya saygı duymayı devletle ilişkilendiren Konfüçyüs'e göre ana babasına saygı duyan iyi bir evlat devletine ve yöneticilerine de saygı duyar.” (Sür, 2022)

Bu bağlamda Çin kültürünün tanıtımı amacıyla kurulan enstitülere Konfüçyüs isminin verilmesi anlamlıdır. İtaat ve eleştirinin bir arada bulunmasının güçlüğü göz önünde bulundurulduğunda Konfüçyüs Enstitüleri'nde yeni fikirlerin ortaya çıkması veya Çin kültürüne farklı açılardan yaklaşan çalışmalar yapılmasından ziyade Çin devletinin kabul ettiği ilkelerin ve resmi kültürel anlatının aktarılmasının öne çıktığı görülmektedir.

Konfüçyüs Enstitülerinde, Çin hükümetiyle iş birliği içinde, düzenlenen burs programları ve kültürel değişim faaliyetleri aracılığıyla hem

öğrenci hem akademisyen düzeyinde hedef ülkeyle etkileşim imkânı aranmaktadır. Türkiye'de 4 adet Konfüçyüs Enstitüsü bulunmaktadır. Enstitüler Orta Doğu Teknik Üniversitesi (ODTÜ), Boğaziçi Üniversitesi, İstanbul Okan Üniversitesi ve Yeditepe Üniversitesi'nin kampüslerinde faaliyet göstermektedir. (The CI Worldwide, n.d.)

Konfüçyüs Enstitüleri'nin yanında eğitim bursları ve akademik değişim programları da Pekin'in yumuşak güç stratejisinin temel bileşenleri arasında yer almaktadır. Çin'in bu alandaki faaliyetleri ülkenin cazibesini arttırmaya, olumlu bir uluslararası imaj inşa etmeye ve gelecekteki küresel liderler üzerinde uzun vadeli etki kurmaya yöneliktir. Üniversitelerin Çin Dili ve Edebiyatı bölümlerinin kurulmasına destek olmak da ÇHC'nin yumuşak güç stratejisinin parçasıdır. Örneğin Erciyes Üniversitesi'nin “kurulduğu yıllardan beri öğretim elemanları genellikle Çinlilerden oluşmuştur.” (Karluk, 2021, s. 255)

Çin Kültür Merkezleri, Çin Halk Cumhuriyeti'nin yürüttüğü kültürel diplomasi faaliyetlerinin önemli bir ayağını oluşturmaktadır. Bu merkezler, Konfüçyüs Enstitüleri'nden farklı olarak, doğrudan kültürel tanıtıma ve halklar arası etkileşimi arttırmaya odaklanmaktadır. Türkiye'de de son yıllarda bu merkezlerin faaliyetleri görünürlük kazanmıştır. Bilhassa 2018'in Çin tarafından “Türkiye Turizm Yılı” ilan edilmesiyle birlikte (Çin, 2018'i 'Türkiye Turizm Yılı' ilan etti, 2017) başta Ankara ve İstanbul olmak üzere çeşitli şehirlerde Çin Kültür Merkezleri aracılığıyla düzenlenen etkinlikler Çin'in Türkiye kamuoyundaki imajını olumlu yönde dönüştürmeyi hedeflemiştir.

Hem Konfüçyüs Enstitüleri hem Çin Kültür Merkezleri bulundukları ülkelerde Çin devlet bursu almak isteyen öğrencilerin seçiminde etkili olmaktadır. Dünya'da yurt dışına en fazla sayıda öğrenci gönderen ülke olan Çin, çok sayıda yabancı öğrenciyi de kendine çekmektedir. Çin'deki uluslararası öğrenci sayısı 2009'dan 2018 yılına gelinceye kadar %106'dan fazla artış göstermiştir. (China International Student Statistics, n.d.) Çin Milli Eğitim Bakanlığı'nın verilerine göre 2022 yılında Çin'de öğrenim gören yabancı öğrenci sayısı 253.177'dir. (Number of Students in Higher Education Institutions, 2022)

Bu rakamlar Çin'in uluslararası eğitim alanında stratejik bir merkez haline gelme hedefini adım adım gerçekleştirmekte olduğunu göstermektedir. Çin'deki eğitim programları akademik hedefler taşımakla sınırlı

kalmamaktadır. Çin'in kültürel değerlerini, siyasi sistemini ve dış politika vizyonunu uluslararası öğrencilere aktaran birer kamu diplomasisi aracı olarak da işlev görmektedir. Öğrenim amacıyla bu ülkeye gelen öğrenciler Çin'e yönelik algılarında önemli değişiklikler yaşamaktadır. Bu durum Çin'in uzun vadeli yumuşak güç stratejilerinin insan kaynağı boyutunu oluşturmakta ve gelecekteki diplomatik ilişkiler açısından potansiyel temas noktaları yaratmaktadır.

Çin'in Medya ve Propaganda Stratejileri

Çin'in medya araçları yumuşak gücünün önemli taşıyıcılarındandır. China Global Television Network (CGTN), Xinhua Haber Ajansı, China Today gibi medya organları Çin'in dünyaya açılan yüzü olarak görev yapmaktadır. “Going out” stratejisi çerçevesinde bu kurumlar Çin hakkında ÇKP'nin resmi onayından geçen bilgileri sunarken, alternatif bir küresel söylem üretmeyi de hedefler. (Lai & Lu, 2012, p. 152) Türkiye gibi stratejik öneme sahip ülkelerde medya faaliyetleri ve dijital diplomasi uygulamaları Çin'in yumuşak güç stratejisinin temel bileşenlerini oluşturur. (Basmacı, 2024; Boztepe, 2016; Koçakoğlu, 2021)

Çin'in küresel medya kuruluşu olan CGTN 2016 yılında uluslararası yayın yapmaya başlamıştır. 2023 yılında CRI Türk'ün yerine Türkiye'de yayına başlayan CGTN Türk Çin'in Türkiye'deki medya stratejisinin önemli bir parçası haline gelmiştir. (Basmacı, 2024) CGTN Türk'ün haber içerikleri incelendiğinde kanalın Türkiye konulu içeriklere ağırlık verdiği ve haberlerin çoğunlukla Türkiye ile Çin ilişkileri bağlamında kurgulandığı görülmektedir. Bu bulgular CGTN Türk'ün Türkiye'deki kamuoyuna yönelik bir yumuşak güç aracı olarak işlev gördüğünü göstermektedir.

Çin'in resmi haber ajansı Xinhua'nın Türkiye'de varlığı farklı zamanlarda farklı isimler altında bulunmuştur. Ajans Türkiye'deki faaliyetlerini 2017'ye kadar Xinhua Türkçe olarak sürdürmüştür. 2023'ten itibaren Xinhua'nın haberlerini Lotus News, Türkçe olarak, yayınlamaya başlamıştır. (Xinhua Haber Ajansı'nın Türkçe servisinin tanıtım programı İstanbul'da yapıldı, 2023)

Kendini “Türkiye, Çin ve dünyadan objektif haber yayını yapan bir internet haber portalı” olarak tanımlayan Lotus News internet sitesinde Xinhua ve Xinhua Türkiye kategorilerinde haberler verilmeye devam edilmektedir. Çin'in resmi devlet ajansının haberlerini servis eden bir portalın

“objektif” olduğunu iddia etmesi tartışmaya açık bir iddiadır. Bunun yanında kendine isim olarak seçtiği lotus çiçeğinin Çin'in sembolleri arasında sayılması, bu siteyle ilgili açık kaynaklarda neredeyse hiçbir bilginin bulunmaması ve X platformunda sitede yayınlanan haberleri paylaşan hesabın isminin “Xinhua Türkiye” olması da “objektifliğin” ötesinde etik problemlere işaret etmektedir.

Çin Halk Cumhuriyeti'ni dünyaya tanıtmak amacıyla kurulan China Today dergisi ise 2012 yılından bu yana Türkiye'de Turkuvaz Medya Grubu tarafından Türkçe olarak yayımlanmaktadır. Dergi China International Publishing Group (CIPG) bünyesinde İngilizce, İspanyolca, Fransızca, Arapça ve Çince gibi dillerde 150'den fazla ülkede yayımlanmakta olup, Türkçe edisyonu iki ayda bir piyasaya sürülmektedir. İçeriğinde Çin'in ekonomi, kültür ve dış politikasıyla ilgili haberlerin yanı sıra Türkiye'den şirket haberleri ve ekonomik yorumlara da yer verilmektedir.

CIPG ile iş birliği kuran Turkuvaz Medya Grubu'nun bünyesinde Atv ve A Haber gibi televizyonlar, Sabah ve Takvim gibi gazeteler, GQ ve Şamdan gibi dergiler, A Haber radyo ve A Spor radyo gibi işitsel medya mecraları bulunmaktadır. Türkiye'nin en büyük medya gruplarından biriyle ilişki kuran CIPG, Çin devletinin Türk medyası üzerindeki etkisini artırmıştır. Nitekim ilgili medya grubuna bağlı mecraların arşivleri tarandığında Çin'le ilgili çok sayıda olumlu habere rastlanmaktadır.

Bunların yanı sıra Çin'in doğrudan sahibi veya ortağı olmadığı ama yayınlarında Çin'in söylemlerini olduğu gibi yansıtan yayın organları da mevcuttur. Bunlar arasında yer alan Haber Global örneğini incelemek Çin'in Türkiye'deki medya üzerindeki hakimiyetini ve yumuşak gücünün ne kadar geniş bir alanı kapsadığını net şekilde yansıtmaktadır.

Yayın hayatına 24 Eylül 2018'de başlayan Haber Global (Tezcanoğlu, 2024) Azerbaycan'ın petrol şirketi SOCAR'la organik bağlantıları bulunan isimler tarafından kurulmuştur. (Bozkurt, 2024) Çin'le ilgili haberlerde Xinhua'nın resmi dilini kullanan Haber Global, yayınladığı bütün içeriklerde Çin Halk Cumhuriyeti'ni öven bir üslup tercih etmektedir. Konuyla doğrudan ilgili görünmese de “Çin Ulusal Petrol Şirketi (China National Petroleum Corporation - CNPC), Azerbaycan'ın “Kürsengi” ve “Karabağlı” petrol sahalarını Azerbaycan Devlet Petrol Şirketi (SOCAR) ile birlikte işlettiği” bilgisi bir çıkar çatışmasına işaret etmektedir. Bu iş birliği Çin'in yumuşak

gücünün uluslararası düzeyde ulaştığı seviyeyi göstermesi sebebiyle önemlidir. (Aslanlı, 2024)

Detaylı şekilde ele alınan örnekler Çin'in Türkiye'de yürüttüğü medya stratejisinin resmi kanallarla sınırlı kalmadığını, çok katmanlı ve çok aktörlü bir yapıya sahip olduğunu göstermektedir. CGTN Türk ve Xinhua gibi doğrudan Çin devletiyle ilişkili medya organlarının yanı sıra Turkuvaz Medya Grubu ile yapılan yayın ortaklıkları ve Lotus News gibi dolaylı temsil araçları Çin'in kurumsallaşmış propaganda çabalarının bir parçasıdır. Bununla birlikte Çin'in doğrudan sahip olmadığı ancak yayın dili ve haber çerçevesi bakımından Çin söylemini yansıtan Haber Global gibi medya kuruluşlarının varlığı Çin'in yumuşak güç stratejisini dolaylı etkilerle de pekiştirdiğini ortaya koymaktadır.

Çin'in Ekonomik Yatırımlarının Yumuşak Güçle Etkileşimi

Çin'in yumuşak gücünün en somut boyutu ise ekonomik etkileşimdir. Bilhassa KYG çerçevesinde Asya, Afrika ve Avrupa'da yürütülen altyapı projeleri Çin'in ekonomik gücünü diplomatik bir enstrümana dönüştürmektedir. (Lai & Lu, 2012, s. 149-151)

Çin, KYG çerçevesinde uyguladığı yatırım stratejisiyle geleneksel yardım diplomasisinden farklı bir yol izlemektedir. Yardım karşılığında görünürde herhangi bir siyasal reform veya şart koşmadan ilişkiler kurmaktadır. Bu durum özellikle Batı'nın "koşullu yardım" anlayışına karşılık gelen yeni bir yumuşak güç modelidir. (Kurlantzick, 2007, s. 82-85)

KYG'nin başlatılmasının başlıca sebepleri; ABD liderliğindeki Batı kampı tarafından çevrenme tehdidini önlemek, Çinliler tarafından Batı Diyar (Xi yu/西域) olarak adlandırılan bölgeye doğru genişlemek, pazar ve ham madde kaynaklarını çeşitlendirmek ile yumuşak güç stratejileriyle etkileme kapasitesi yüksek olan ülkelere nüfuz etmek olarak sıralanabilir. (Karluk, 2017)

Çin'in yumuşak güç stratejisinin belirgin arayüzlerinden biri olan KYG Türkiye'yi coğrafi konumunun yanında siyasi ve ekonomik potansiyeli dolayısıyla da hedef haline getirmiştir. Türkiye'nin bu girişime dâhil edilmesi Pekin açısından hem Avrupa pazarlarına erişim hem Batı Asya'daki etkisini artırmak için stratejik bir hamledir. (Bianchi, 2019, s. 49-62)

Harita 1. Kuşak ve Yol Girişimi. (One Belt – One Road Initiative: Economic & Strategic Prospects for Southeast Asia, n.d.)

KYG ekonomik yatırımın ötesine geçen, Çin'in tarihi İpek Yolu söylemi üzerinden yeniden kurguladığı, bir jeo-kültürel stratejidir. Çin bu söylemi kullanarak iç işlerinde tarihi mirasına atıf yapmakta, dışişlerinde ise çağdaş küresel düzen içinde alternatif bir kalkınma modeli sunmaktadır. (Tüysüzöğlü, 2019) Türkiye, KYG'nin Avrupa'ya açılan kapısı olarak coğrafi avantajı nedeniyle, Çin için vazgeçilmezdir. Ancak bu ilişkide dikkat çeken husus Çin'in Türkiye'ye doğrudan yatırım yapmaktan çok altyapı projelerinde taşıron rolü oynamasıdır.

KYG Türkiye kamuoyunda Çin'e yönelik ilginin artmasına neden olmuştur. Girişim, Türkiye kamuoyunda zaman zaman bir yatırım fırsatı zaman zaman ise yeni bir emperyal projenin taşıyıcısı olarak algılanmaktadır. Çin açısından ekonomik yatırımlar altyapı ve ticari kazançla sınırlı kalmamış, kültürel etkiyi besleyen birer kamu diplomasisi aracına da dönüşmüştür. Çin'in Türkiye'deki Konfüçyüs Enstitülerine, burs programlarına ve akademik değişim faaliyetlerine yönelik yaptığı yatırımlar ekonomik ilişkilerle paralel gelişmiştir. (Karluk & Özdemir, 2022)

Medya yansımalarına bakıldığında KYG kapsamındaki projelerin ekonomi sayfalarında yer aldığı, kültürel boyutunun ise ikinci planda kaldığı değerlendirilmektedir. Oysa Çin bu projeler aracılığıyla ulaştırma hatlarının yanında "düşünce hatları" da inşa etmektedir. KYG'nin yalnızca bir altyapı girişimi değil kültürel ve ideolojik bir proje olarak da tasarlandığı rahatlıkla

iddia edilebilir. (Bianchi, 2019) Çin'in kültür politikaları bahsinde detaylı bir şekilde açıklandığı gibi yabancı öğrenciler için sunulan dolgun burs imkanları Çin'i hem bir eğitim merkezi olarak öne çıkarmakta hem geleceğin siyaset ve iş dünyası liderleriyle erkenden bağ kurmasına imkân sağlamaktadır.

Türkiye-Çin İlişkilerinde Güncel Durum

Cumhuriyetin ilanından sonra Türkiye dünyayla ilişkilerini yeniden şekillendirmeye başlamıştır. Fakat Çin bu çemberin dışında kalmıştır. 1949'da İç Savaşı kazanarak Çin Halk Cumhuriyeti'ni ilan edenlerin komünist olması ve Türkiye'nin 2. Dünya Savaşı sonrasındaki politikasını Batı kampı içinde belirlemesi ilişki kurulmasının önüne geçmiştir. Hatta iki ülke 1950-53 Kore Savaşı sırasında karşı taraflarda yer alarak fiili çatışma durumuna girmiştir. Çin'in ABD'yle anlaşarak uluslararası sisteme dahil olduğu dönemde Türkiye-Çin ilişkileri gelişmeye başlamıştır. 1971 yılında Türkiye Çin Halk Cumhuriyeti'ni resmen tanımış ve iki ülke arasında diplomatik ilişkiler kurulmuştur. (Türkiye - Çin Halk Cumhuriyeti Siyasi İlişkileri, n.d.)

1970'lerin sonunda Çin'in dış dünyaya açılması sürecinde Türkiye-Çin ilişkileri ekonomi temelinde gelişmeye başlamıştır. Aşağıdaki tabloda 1990-2024 yılları arasındaki ekonomik ilişkiler gösterilmiştir:

Yıl	İhracat	İthalat	Denge
1990	37.185.000 \$	246.314.000 \$	-209.129.000 \$
1995	66.961.000 \$	539.019.000 \$	-472.058.000 \$
2000	96.010.000 \$	1.344.731.000 \$	-1.248.721.000 \$
2003	492.400.000 \$	2.596.078.000 \$	-2.103.678.000 \$
2010	2.269.175.000 \$	17.180.806.000 \$	-14.911.631.000 \$
2015	2.414.790.000 \$	24.873.457.000 \$	-22.458.666.000 \$
2020	2.657.019.713 \$	22.044.440.572 \$	-19.387.420.859 \$
2024	3.199.489.450 \$	42.472.158.060 \$	-39.272.668.061 \$

Tablo 1. Türkiye-Çin Ekonomik İlişkileri (1990-2020). (Türkiye-Çin Halk Cumhuriyeti Ekonomik İlişkileri, n.d.; Çin Raporu, n.d.; Adıgüzel, 2020)

Çin'deki Reform ve Açılma sürecinin ardından ekonomik olarak başlayan ilişkiler 2016 Darbe Girişimi'ne kadar yine ekonomi merkezli olarak

devam etmiştir. 15 Temmuz 2016'daki darbe girişimi Türkiye'nin Batı'yla ilişkilerinde bir kırılma yaratırken Çin'le ilişkilerde yeni bir fırsat penceresi açmıştır.

Yang Chen'e göre bu dönem Türkiye'nin iç politik kriziyle Batı müttefikleriyle yaşadığı yapısal çelişkileri artırmış ve dış politikada alternatif ortaklık arayışını tetiklemiştir. (Chen, 2019) Bu bağlamda Çin Türkiye'nin siyasi istikrarına ve güvenliğine destek vererek diplomatik yakınlaşma başlatmıştır. Darbe girişiminden kısa bir süre sonra Çin Dışişleri Bakan Yardımcısı Zhang Ming, 3 Ağustos 2016'da, Ankara'yı ziyaret etmiştir. Bu ziyaret Çin'in hükümete açık desteği olarak yorumlanmıştır.

Çin Türkiye ile ilişkilerinde Batı'nın eleştirilerinden farklı bir pozisyon almıştır. Bu tutum Çin'in iş birliğini pekiştirmek ve KYG gibi projelere Türkiye'yi entegre etmek amacına uygun bir strateji olarak takip edilmiştir. (Chen, 2019) Çin Türkiye'deki hükümete destek verirken, Türkiye'den de Doğu Türkistan İslam Hareketi'ni hedef alan politikalarında destek beklemeye başlamıştır. Nitekim dönemin Dışişleri Bakanı Mevlüt Çavuşoğlu, Zhang Ming'in ziyaretinin birinci yılında, 3 Ağustos 2017 tarihinde, Çin'i ziyaret etmiş ve şu cümleleri kurarak Çin'in beklentilerini tam olarak karşılamıştır: “Çin'in güvenliğini kendi güvenliğimiz gibi görüyoruz ve gerek ülkemizde, gerek bölgemizde Çin'e yönelik hiçbir olumsuz faaliyete izin vermiyoruz. Aynı şekilde Çin'in aleyhine olan yayınlar dahil her türlü faaliyetin de önüne geçiyoruz.” (T.C. Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, 2017)

Ancak bu yaklaşım Türkiye içinde ve uluslararası kamuoyunda eleştirilere yol açmıştır. Özellikle Doğu Türkistan meselesi Türkiye'de toplumun geniş kesimlerinde hassas bir gündem maddesi olmaya devam etmiştir. Türkiye'deki çeşitli sivil toplum kuruluşları ve insan hakları savunucuları Çin'in Uygur Türklerine yönelik soykırım uygulamalarını sert biçimde eleştirirken, hükümetin Çin karşısındaki temkinli ve iş birliğine dayalı tutumu kamuoyunda tartışma yaratmıştır.

Bununla birlikte ekonomik çıkarlar ve stratejik düzeyde iş birliği ilişkilerin öncelikli dinamiği olarak öne çıkmaya devam etmiştir. Türkiye'nin de Kuşak ve Yol Girişimi'ne dahil edilen ülkeler arasında yer alması hem bölgesel hem küresel ticaret açısından Ankara'nın Pekin'le bağlarını kuvvetlendirmiştir.

Günümüzde Türkiye’de Çin algısı tarihi ve kültürel kodların yanı sıra güncel jeopolitik gelişmelerle şekillenmeye devam etmektedir. Çin’in ekonomik büyümesi ve küresel güç olarak yükselişi Türkiye’de hem fırsat hem risk olarak görülmektedir. Türkiye kamuoyunda Çin ürünlerine karşı artan bir talep ve iş birliği isteği bulunmakla birlikte, Çin’in bölgesel politikaları ve insan hakları konusundaki endişeler algının karmaşık bir yapıda seyretmesine neden olmaktadır.

Uygur Meselesi ve Kamuoyu Algısı

Türkiye-Çin ilişkilerinde yakınlaşma artıkça iki tarafın da diğer tarafa bakarak gündeme getirmek istemediği ama varlığı her daim ortada duran odadaki fil gittikçe görünmez olmaktadır. Türkiye-Çin ilişkilerindeki odadaki fil Çin’in Doğu Türkistan’da gerçekleştirdiği “insanlık karşıtı faaliyetler”dir. (Commissioner, 2022)

Doğu Türkistan’ın Çin hâkimiyetine girişi 18. yüzyılın ortalarında Qing Hanedanı dönemine dayanmaktadır. 1949’da Çin Halk Cumhuriyeti’nin kurulmasıyla birlikte bölge “Xinjiang Uygur Özerk Bölgesi” adıyla yönetilmeye başlanmış fakat bu özerkliğin sembolik düzeyde kaldığı birçok çalışmada dile getirilmiştir. Doğu Türkistan’daki yönetim pratikleri, ismen özerk olmasına karşın, fiiliyatta sıkı bir merkezîyetçiliği ve Han etnik üstünlüğünü yansıtmaktadır. (Millward, 2004, s. 8-14)

Çin yönetimi özellikle 1990’lı yıllardan itibaren Uygur muhalefeti “ayrılıkçılık”, “radikal İslam” ve “terörizm” kavramlarıyla ilişkilendirme stratejisini benimsemiştir. 1990 Baren ayaklanması, 1997 Gulca olayları ve 1999 Urumçi otobüs bombalamaları gibi örnekler Çin’in sert güvenlik politikalarını meşrulaştırmak için kullandığı olaylardır. (Millward, 2004, s. 15-20) Çin bu olayları genelleyerek tüm Uygur nüfusu kriminalize etme politikasını uygulamaya koymuştur. “Ayrılıkçı terörizmi” hem iç hem dış politikada manipülatif amaçlarla kullanmaktadır. 11 Eylül sonrası dönemde “küresel terörle mücadele” söylemini benimseyen Çin, Batılı ülkelerden gelebilecek eleştirileri bu söylemle etkisizleştirip, Doğu Türkistan’daki baskılarını yoğunlaştırmaktadır. (Millward, 2004, s. 24-28)

Uygur meselesi uzun yıllar boyunca Çin’in iç işi olarak değerlendirilmiş ve uluslararası kamuoyunun ilgisi sınırlı kalmıştır. Ancak 2010’lardan itibaren Doğu Türkistan’daki “yeniden eğitim kamplarının” ifşa edilmesi ve dijital gözetim mekanizmalarının yeni bir boyut kazanmasıyla

birlikte konu insan hakları örgütlerinin gündemine taşınmıştır. (Millward, 2004, s. 32-34)

Çin uluslararası konjonktürü fırsata çevirerek sınırları içindeki Uygurları “güvenleştiren” Türkiye 2017’den beri tutarsız politikalar izlemektedir. Yukarıda değinilen ve Mevlüt Çavuşoğlu’nun “Çin’in güvenliğini Türkiye’nin güvenliğiyle” eşit tutan açıklamasının Pekin’de yapılmasının yanında, Dışişleri Bakanı Hakan Fidan’ın 4 Haziran 2024 tarihli yine Pekin’de yaptığı şu açıklama da Türkiye’nin Uygur sorunu kapsamında Çin’in tezini kabul ettiğini düşündürmektedir: “ (...) Özellikle Çin’i karıştırmaya yönelik, Çin’in ekonomik gelişmesini durdurmaya yönelik uluslararası girişimleri doğru bulmadığımızı buradan ifade etmek istiyoruz. (...) Tekrar altını çiziyorum: Çin’in toprak bütünlüğüne, siyasal egemenliğine bizim desteğimiz tamdır. Bu konuda içeride iç karışıklık çıkarmaya çalışan olayları da desteklemediğimizi burada ifade etmek istiyorum.” (T.C. Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, 2024)

Türkiye’nin Çin’in içişlerine saygı bağlamında yaptığı kuvvetli vurguların başlangıcı 2017 değildir. Örneğin “Haziran 1989’da meydana gelen Tiananmen Olaylarında Türkiye Batılı ülkelerinden farklı bir pozisyon belirlemiş ve olayları Çin’in içişleri olarak görmüştür” (Alperen, 2024). 2017’de yaşanan kırım Türkiye’nin Uygur meselesini Çin’in insafına terk etmesidir.

Pekin ziyaretlerinde, üstelik bakanların ağzından, Çin tezini hararetle savunan Türk Dışişleri Bakanlığı’nın Uygur meselesi özelinde Ankara’dan yaptığı açıklamalar tam tersi istikamettedir. 9 Şubat 2019 tarihinde dönemin Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy’un “Uygur Türklerine Yönelik Ağır İnsan Hakları İhlalleri ve Halk Ozanı Abdurrehim Heyit’in Vefatı Hakkındaki Soruya Cevabı” şöyledir: “... Özellikle Ekim 2017’de “Tüm Dinlerin ve İnançların Çinlileştirilmesi” siyasetinin resmen ilan edilmesi (...) 21. yüzyılda toplama kamplarının yeniden ortaya çıkması ve Çin makamlarının Uygur Türklerine yönelik sistematik asimilasyon politikası insanlık adına büyük bir utanç kaynağıdır.” (T.C. Dışişleri Bakanlığı Basın Açıklaması, 2019)

Açıklamaların yapıldığı coğrafyalardaki ton hatta politika değişikliği tesadüfi değildir. Türkiye Batı kampının içine daha fazla yaklaştığı dönemlerde Çin’i Uygur meselesiyle ilgili sertçe eleştirmekten kaçınmamakta, Batı’ya alternatif aradığı dönemlerdeyse meseleyi sessizce geçiştirmeyi tercih etmektedir. Bu durum Türkiye’nin belirlenmiş bir Uygur

stratejisi olmadığını açıkça ortaya koymaktadır. Uygur meselesinde verilen tepkiler uluslararası konjonktür tarafından şekillenmektedir. (Alperen, 2024)

Bu çerçevede Türkiye'nin dış politikasında reel politik kaygılar ile tarihi ve kültürel sorumluluk arasında bir gerilim meydana çıkmaktadır. Uygur meselesi bu ikilemin en görünür örneklerinden biridir. Ne tam anlamıyla sahiplenilebilen ne de tamamen göz ardı edilebilen bir konu olarak Uygur meselesi Türk dış politikasının ahlaki yönüne dair ciddi bir sınav niteliğindedir.

Sonuç

Çin'in dış politika stratejisi, Batı menşeli bir kavram olan yumuşak gücün ötesine geçerek, Çin'e özgü tarihi, kültürel ve siyasal birikimle şekillenen farklı bir yaklaşımı temsil etmektedir. Kültürel diplomasi, medya faaliyetleri, akademik iş birlikleri ve ekonomik yatırımlar aracılığıyla uyguladığı kamu diplomasisi; tarihi süreklilik, ideolojik taşıyıcılık ve merkezi yönlendirmeyle iç içe geçmiş durumdadır.

Bu çalışma kavramsal çerçeve olarak yumuşak güç kavramını kullanmakla birlikte bu kavramın Çin bağlamında tüm yönleriyle açıklayıcı olmayabileceğini de not olarak düşmektedir.

Kavramın içsel sınırlılıkları ve Batı merkezli doğası burada derinlemesine tartışılmayacak olsa da; Çin tarihi incelendiğinde, Çin'in geliştirdiği dış politika stratejilerinin yumuşak gücü merkeze aldığı görülmektedir. Dolayısıyla Batı tipi bir tanımla Çin'in yumuşak gücü denilen olgu, esasen, Çin tipi gücün ta kendisidir. Batı'nın geliştirdiği yumuşak güç konseptine bakarak çok daha derin ve iç içe geçmiş stratejileri ihtiva etmektedir.

Makale boyunca yapılan analizler CGTN Türk, Xinhua Türkçe, China Today ve dolaylı yoldan etkili olunan bazı medya kuruluşlarının Çin söylemiyle uyumlu bir yayın çizgisi benimsediğini ortaya koymuştur. Medyada Çin'in aleyhine olabilecek söz söylemek düşük bir ihtimal olarak görülmektedir.

Uygur meselesi Türkiye'nin dış politikasında reel politik çıkarlar ile tarihi ve kültürel sorumluluklar arasında ciddi bir gerilim yarattığı gibi, Çin'in yumuşak gücünü de doğrudan sınırlandıran bir unsura dönüşmektedir. Türkiye örneğinde Çin yumuşak gücünün başarısı kitleleri ikna etmek değil, ses çıkarmasını engellemek şeklinde olmuştur.

Makale kapsamında yapılan araştırmalar ve incelemeler sonucunda Türkiye'nin Çin'le ilgili bir strateji belirlediğine dair hiçbir kanıt ulaşılamamıştır.

Sonuç olarak; Çin'in yumuşak güç stratejisi, Türkiye örneğinde toplumsal direnç, kültürel uyumsuzluk ve siyasi hassasiyetlerle sınırlandırılmaktadır. Çin'in söylem düzeyindeki etkisi sınırlı görünse de, belirli medya kanallarında oluşturduğu temsil ve ticari iş birlikleri üzerinden kurduğu görünürlük, bu stratejinin tamamen başarısız olmadığını; aksine düşük yoğunluklu ama istikrarlı bir etki yarattığını göstermektedir.

Türkiye gibi toplumsal duyarlılıkları yüksek, siyasal pozisyonları değişken bir ülkede yumuşak güç faaliyetlerinin başarı ölçütü ikna etmek değil; esasen görünürlük sağlama becerisidir. Bu açıdan değerlendirildiğinde Çin'in Türkiye'deki yumuşak güç uygulamaları, hedeflenen dönüşümün henüz başlangıç aşamalarında olsa da, stratejik bir sabırla ilerletilen ve göz ardı edilmemesi gereken bir diplomatik araç olarak varlık göstermektedir.

Kaynakça

ADIGÜZEL, S. (2020). Çin–Türkiye dış ticaret ilişkileri. In M. Hatipler (Ed.), *Ekonomi ve yönetim bilimlerinde güncel akademik araştırmalar* (ss. 247–271). Ankara: Akademisyen Yayınevi.

AKDAĞ, Z. (2019). Türkiye–Çin ilişkilerinin tarihsel gelişimi. *Hafıza Uluslararası Sosyal Bilimler Dergisi*, 40–57.

ALPEREN, Ü. (2024). Uygur sorununun Türkiye–Çin ilişkilerine etkisi. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 919–932.

Anayasa Mahkemesi. (2023, 22 Eylül). Anayasa Mahkemesi kararı. Resmi Gazete. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2023/09/20230922-3.pdf>

ASLANLI, K. (2024). Çin–Azerbaycan ilişkileri: Ticari ortaklıktan stratejik ortaklığa. *ULİSA Analiz*. <https://aybu.edu.tr/GetFile?id=d3b79f21-bb4a-4146-b48e-3897f7cc9dee.pdf>

BARNETT, M., & DUVALL, R. (2005). Power in international politics. *International Organization*, 59(1), 39–75.

BASMACI, G. (2024). Yumuşak güç olarak Çin medyası: CGTN Türk örneği. *Asya Studies*, 263–274.

BIANCHI, R. R. (2019). *China and the Islamic world: How the new Silk Road is transforming global politics*. Oxford: Oxford University Press.

BOZKURT, K. (2024, 11 Kasım). Elnur Abdullayev kimdir? Kaç yaşında, nereli, mesleği ne? Dokuz Eylül. <https://www.dokuzeyul.com/elnur-abdullayev-kimdir-kac-yasinda-nereli-meslegi-ne>

BOZTEPE, V. (2016). Bir yumuşak güç kaynağı olarak Türkiye’deki Çin medyası. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 93–109.

CHEN, Y. (2019). Developments in China–Turkey relations: A view from China. *Critical Sociology*, 1–11.

China International Student Statistics. (n.d.). China international student statistics. Erudera. <https://erudera.com/statistics/china/china-international-student-statistics/>

Çin Raporu. (n.d.). Çin raporu. TESAM. <https://tesam.org.tr/cin-raporu/>

Çin, 2018’i “Türkiye turizm yılı” ilan etti. (2017, 7 Ağustos). *Dünya Gazetesi*.

<https://www.dunya.com/sectorler/turizm/cin-2018i-turkiye-turizm-yili-ilan-etti-haberi-376623>

DİRLİK, A. (2011). Culture & history in postrevolutionary China. Hong Kong: The Chinese University Press.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2024, 4 Haziran). Dışişleri Bakanı Sayın Hakan Fidan'ın Çin Dışişleri Bakanı Wang Yi ile ortak basın toplantısı. <https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-hakan-fidan-in-cin-disisleri-bakani-wang-yi-ile-ortak-basin-toplantisi-4-6-2024.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2017, 3 Ağustos). Dışişleri Bakanı Sayın Mevlüt Çavuşoğlu'nun Çin Halk Cumhuriyeti Dışişleri Bakanı Wang Yi ile ortak basın toplantısı (Pekin).

https://www.mfa.gov.tr/disisleri-bakani-sayin-mevlut-cavusoglu_nun-cin-halk-cumhuriyeti-disisleri-bakani-wang-yi-ile-ortak-basin-toplantisi_-3-agustos.tr.mfa

EBERHARD, W. (1943). Eski Çin kültürü ve Türkler. Ankara Üniversitesi Dil ve Tarih-Coğrafya Fakültesi Dergisi, 19–29.

T.C. Resmî Gazete. (2022, 7 Temmuz). Elektronik ticaretin düzenlenmesi hakkında kanunda değişiklik yapılmasına dair kanun. <https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2022/07/20220707-2.htm>

ERGİN, M. (2010). Orhun abideleri. İstanbul: Boğaziçi Yayınları.

GÖMEÇ, S. Y. (2024). Türk Kültürünün Ana Hatları. Berikan Yayınevi.

HOBBSAWM, E., & Ranger, T. (2006). Geleneğin icadı. İstanbul: Agora Kitaplığı.

HOLCOMBE, C. (2017). A history of East Asia. Cambridge: Cambridge University Press.

KALTMAN, B. (2007). Under the heel of the dragon. Athens, OH: Ohio University Press.

KALTMAN, B. (2007). Under the heel of the dragon. Athens, OH: Ohio University Press.

KARLUK, A. C. (2012). The Uyghur people. In Z. Haiyang & P. Richardson (Eds.), Peoples of China (pp. 123–129). Beijing: Yilin Press.

KARLUK, A. C. (2017). Çin'in yeni İpek Yolu projesi ve gerekçeleri üzerine. *Denge*, 95–114.

KARLUK, A. C. (2020). Doğu Türkistanlılık ve Uygur Türk toplumu. *Türk Yurdu*, 26–33.

KARLUK, A. C. (2021). Çinlilik ve Çin'de ötekiler. Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.

KARLUK, A. C., & Özdemir, Ö. (2022). Çin–Türk devletleri ilişkilerinde Çin'in kamu diplomasisi. *Beşeri ve İdari Bilimler*, 329–349.

KISSINGER, H. (2014). Danden bugüne yeni Çin. İstanbul: Kaknüs Yayınları.

KISSINGER, H. (2014). Dünya düzeni. İstanbul: Boyner Yayınları.

KNAPP, K. N. (1995). The Ru reinterpretation of Xiao. *Early China*, 195–222.

KOÇAKOĞLU, M. A. (2021). Belt and Road Initiative and Turkey–China relationships through soft power concept. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 45–60.

KURLANTZICK, J. (2007). Charm offensive: How China's soft power is transforming the world. New Haven, CT: Yale University Press.

LAI, H., & LU, Y. (2012). China's soft power and international relations. London: Routledge.

MILLWARD, J. (2004). Violent separatism in Xinjiang: A critical assessment. Washington, DC: East-West Center.

NEBİL, F. S. (2022, 15 Aralık). Ticaret Bakanı Mehmet Muş ile söyleşi: E-ticaret kanunu, pazar yerleri açısından bir yoğunlaşma olduğu için düzenlendi. T24. <https://t24.com.tr/yazarlar/fusun-sarp-nebil/e-ticaret-kanunu-pazar-yerleri-acisindan-bir-yogunlasma-oldugu-icin-duzenlendi,37839>

Ministry of Education of the People's Republic of China. (2022). Number of students in higher education institutions.

http://en.moe.gov.cn/documents/statistics/2022/national/202401/t20240110_1099530.html

Nye, J. S. (2004). Soft power: The means to success in world politics. New York, NY: PublicAffairs.

OĞUR, Y. (2020, 17 Haziran). Sonuçta “özel bir sektör”. Karar.

<https://www.karar.com/yazarlar/yildiray-ogur/sonucta-ozel-bir-sektor-1569612>

OĞUR, Y. (2023, 17 Haziran). Sessizce patlayan bir skandal. Karar.

<https://www.karar.com/yazarlar/yildiray-ogur/sessizce-patlayan-bir-skandal-1596754>

One Belt – One Road initiative: Economic & strategic prospects for Southeast Asia. (n.d.). Eurasia Interaction.

<https://eurasiainteraction.com/index.php/blog/175-one-belt-one-road-initiative-economic-strategic-prospects-for-southeast-asia>

Türkiye Büyük Millet Meclisi. (2022, 1 Temmuz). Oylamalar. https://www.tbmm.gov.tr/develop/owa/td_v2.sayfa_getir?sayfa=449:463&v_meclis=1&v_donem=27&v_cilt=105&v_birlesim=111

ÖZDEMİR, Ö. (2022). Çin Halk Cumhuriyeti'nin Türkiye'ye yönelik kamu diplomasi faaliyetleri (Yayımlanmamış yüksek lisans tezi).

SARIOĞLU, E. (2023). An examination of China's soft power instruments. *Stratejik ve Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 213–224.

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2019, 9 Şubat). SC-06 No'lu açıklama: Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un Uygur Türklerine yönelik ağır insan hakları ihlalleri ve halk ozanı Abdurrehim Heyit'in vefatı hakkındaki soruya cevabı. https://www.mfa.gov.tr/sc_-06_-uygur-turklerine-yonelik-agir-insan-haklari-ihlalleri-ve-abdurrehim-heyit-in-vefati-hk.tr.mfa

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (2020, 7 Ekim). SC-96 No'lu açıklama: Dışişleri Bakanlığı Sözcüsü Hami Aksoy'un BM 75. Genel Kurulu III. Komitesi toplantısında ülkemizin Sincan Uygur Özerk Bölgesiyle ilgili yaptığı beyan hakkındaki soruya cevabı. https://www.mfa.gov.tr/sc_-96_-bm-75-genel-kurulu-toplantisinda-ulkemizin-sincan-uygur-ozerk-bolgesiyle-ilgili-beyani-hk-sc.tr.mfa

SERTDEMİR, İ. (2022). Konfüçyüs'ün Çin'e bıraktığı kuralcı miras: Hürmet ve itaat bağlamından toplumsal ilişkiler.

In M. Tekcan & S. Alan (Eds.), *Saygı kitabı* (ss. 275–282). Ankara: Çizgi Kitabevi.

SERTDEMİR, İ. (2024). Eski Çin’de kölelik ve sosyal eşitsizlik: Shang Hanedanı örneği. *Doğu Asya Araştırmaları Dergisi*, 7(13), 49–71.

SINGH, G. (2019). Guanxi: How China works. *Asian Affairs*, 658–659.

SÜR, B. (2022). Konfüçyanizmin temel değerleri üzerine bir analiz. *Kamu Yönetimi ve Politikaları Dergisi*, 3(1), 83–99.

TEMİZ, K. (2019). Çin dış politikasının hedefleri ve kaynakları.

In M. Yağcı & C. Bakır (Eds.), *Çin bilmecesi: Çin’in ekonomik yükselişi, uluslararası ilişkilerde dönüşüm ve Türkiye* (ss. 189–213). İstanbul: Koç Üniversitesi Yayınları.

TEZCANOĞLU, M. S. (2024, 15 Ağustos). Haber Global ne zaman kuruldu, yöneticileri kimler, hangi programlar var? *Haber Global*. <https://haberglobal.com.tr/son-dakika/haber-global-ne-zaman-kuruldu-yoneticileri-kimler-hangi-programlar-var-369644>

The CI Worldwide. (n.d.). Confucius Institute. <https://ci.cn/en/qqwl?labelId=C-Asia>

Türkiye Raporu. (2020, 31 Ağustos). Toplumun Çin’e bakış açısı. <https://turkiyeraporu.com/arastirma/toplumun-cine-bakis-acisi-1882/>

TSUI, A. S., Farh, J.-L., & Xin, K. R. (2000). Guanxi in the Chinese context.

In J. T. Li, A. S. Tsui, & E. Weldon (Eds.), *Management and organizations in the Chinese context* (pp. 225–244). Springer.

Kadir Has Üniversitesi. (2022). Türk dış politikası kamuoyu algıları araştırması – 2022. https://www.khas.edu.tr/wp-content/uploads/2024/10/TDP_2022_TUR_FINAL_05.09.2022.pdf

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (n.d.). Türkiye – Çin Halk Cumhuriyeti siyasi ilişkileri.

<https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-siyasi-iliskileri.tr.mfa>

T.C. Dışişleri Bakanlığı. (n.d.). Türkiye – Çin Halk Cumhuriyeti ekonomik ilişkileri. <https://www.mfa.gov.tr/turkiye-cin-halk-cumhuriyeti-ekonomik-iliskileri.tr.mfa>

TÜYSÜZOĞLU, G. (2019). Yumuşak güç kavramı çerçevesinde Avrasya Ekonomik Birliği ve Kuşak-Yol İnisiyatifinin değerlendirilmesi. *Gazi Akademik Bakış*, 163–188.

United Nations Human Rights Office of the High Commissioner. (2022). OHCHR assessment of human rights concerns in the Xinjiang Uyghur Autonomous Region, People's Republic of China. <https://www.ohchr.org/sites/default/files/documents/countries/2022-08-31/22-08-31-final-assesment.pdf>

TWITCHETT, D. C. (2008). The Cambridge history of China. Cambridge University Press.

WILSON, E. J. (2008, March). Hard power, soft power, smart power. *Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 110–124.

Lotus News. (2023, 12 Kasım). Xinhua Haber Ajansı'nın Türkçe servisinin tanıtım programı İstanbul'da yapıldı. <https://www.lotusnews.com.tr/xinhua-haber-ajansinin-turkce-servisinin-tanitim-programi-istanbulda-yapildi>